

Ball de Gitanes

Lliçà de Vall

Ubicació

Comarca: Vallès Oriental
Lloc/Adreça: Alguns dels llocs on solen ballar són la Plaça de la Vila o al pla de can Gurri, per la Festa del Glaç
Alçada: 113

Coordenades:

Latitud: 41.5861
Longitud: 2.23936
UTM Est (X): 436599
UTM Nord (Y): 4604102

Classificació

Número de fitxa 08108 - 85
Àmbit: Patrimoni immaterial
Tipologia Música i dansa
Estil / època: Contemporani Popular
Segle XIX-XXI
Estat de conservació Bo
Protecció Inexistent
Tipus de protecció: Inexistent
Accés Obert
Ús actual: Lúdic
Titularitat Pública

Fitxes associades:

[Plaça de la Vila](#)

[Festa Major de Lliçà de Vall](#)

[Festa del Glaç](#)

Autoria de la fitxa Jordi Piñero Subirana
Data de registre de la fitxa: dl., 14/03/2022 - 12:50

Descripció

El Ball de Gitanes està molt arrelat al Vallès, especialment a pobles com Santa Eulàlia o Lliçà d'Amunt. A Lliçà de Vall, tot i que aquest ball es va perdre durant uns anys, recentment s'ha recuperat i es torna a ballar en les festes principals.

El Ball de Gitanes de Lliçà de Vall s'emmarca en els que es fan al Vallès. Es balla en diferents formacions segons els tipus de ball i les coreografies, al ritme d'una música alegre interpretada per una cobla i acompanyada per les castanyoles que toquen els balladors i els picarols que porten als peus. Sota la denominació de Ball de Gitanes s'hi inclouen diferents modalitats de balls i coreografies, com les contradanses, les jotes, la catutxa o el xotis, que són els més tradicionals, però també la polca. Un dels trets diferencials de la colla del ball de gitanes de Lliçà de Vall es que en la catxutxa es ballen 16 compassos més.

Les noies duen un vestit amb colors llampants i vistosos, i espadenyes decorades amb cintes. Els nois van amb espadenyes de pagès, pantalons negres, camisa blanca, faixa i un llaç amb els colors del vestits de les noies. En l'entrada a pista, les noies porten un mantó i els nois un tapaboques que es treuen just abans de ballar.

L'any 2022 s'han introduït tipus de formació alternatives als tradicionals balls en parella, com ara els grups de tres balladors (per exemple en el xotis) o la formació individual, on tots els balladors ballen sense parella (per exemple en algunes contradanses). D'altres danses, com la catutxa, es ballen en format de parelles o de quatre persones.

Història

El Ball de Gitanes és un dels més antics del país. Es remunta al segle XVII i, al Vallès, està documentat ja l'any 1767 a Sant Celoni. Tot i que entre els estudiosos no hi ha unanimitat al respecte, sembla que al Vallès en el seu origen tenia relació amb les festes del Carnestoltes, potser inicialment com a paròdia de les cerimònies serioses. Altres estudis assenyalen que eren balls emmarcats en rituals agraris o fins i tot balls que varen introduir els nòmades zíngars quan es van establir al Montseny. Segons Joan Amades, era un dels balls típics del Carnestoltes i es caracteritzava per una mena de punteig que s'anomenava l'espolsada i que es compta entre els més antics que es coneixen a Catalunya.

No es tracta d'un ball que es regeixi per uns cànons fixos, sinó que té com a objectiu l'espectacle i el lluïment, cosa que ha propiciat que s'hi anessin incorporant variacions tant en la música com en la dansa o en la indumentària. A partir de 1850 s'hi van introduir modalitats com la contradansa, la jota, el vals o la catxutxa. La rivalitat entre colles de diferents poblacions que solien ballar conjuntament estimulava que els mestres de ball inventessin nous passos que sorprenguessin al públic i a les colles forasteres. Això explica que sigui un ball força diferent d'un poble a l'altre.

En sintonia amb l'esperit del Carnaval, antigament en els balls de gitanes hi havia uns personatges que integraven la comparsa i, malgrat que no ballessin, eren tan importants com els balladors. És un element que entronca amb la comèdia romana i els misteris medievals. En el context del Carnaval aquest personatges simbolitzaven aspectes com l'hivern, el naixement de la nova estació o altres personatges de vegades irreverents o estrafolaris.

En principi era un ball de parelles que evolucionava trenant i destrenant unes cintes aguantades amb una mà, totes subjectes a un pla central entre el cercle de balladors. Actualment, a la Vall de Tenes es fan figures prescindint de les cintes.

A Lliçà de Vall el Ball de Gitanes ja existia el 1887, com ho testimonia un llibre de Francisco Maspons sobre danses de Catalunya on es fa un llistat de les colles que practicaven aquest ball a Catalunya. De la dècada de 1920 en tenim les primeres fotografies. En aquesta època el Ball de Gitanes era l'acte més destacat de la Festa Major, juntament amb les sardanes.

A mitjans de la dècada de 1940 el Ball de Gitanes es va perdre a Lliçà de Vall. No es va recuperar fins una data força recent, l'any 2016, quan es va crear l'Associació de Ball de Gitanes de Lliçà de Vall. Actualment, aquesta colla actua per la Festa de la Primavera, la Festa Major i la Festa del Glaç, i també en altres esdeveniments com a colla convidada. Existeixen dues colles: una de petits, que va dels 5 als 16 anys, i la colla dels grans, a partir de 15 anys.

Bibliografia

CARRERAS FONT, Núria et al. (1999). *Lliçà de Vall, 1.000 anys d'història*. Ajuntament de Lliçà de Vall, p. 147.

DANTI, J; GALOBART, Ll; RUIZ CALONJA, J (1995). *La Vall de Tenes. Natura, passat i present d'un racó del Vallès*. Mancomunitat de la Vall del Tenes, p. 268-269.

QUEROL, Ricart (2021). *Recull històric del Ball de Gitanes de Lliçà de Vall. Anys 1887 – 2021*. Treball inèdit del Centre d'Estudis i Recerques Lliçà de Vall.

MASPONS LABRÓS, Francisco (1887). *Miscelànea Folk-lòrica. Ball de Gitanes en lo Vallés*, Llibreria de Àlvar Verdager, Barcelona.

Enllaços d'interès:

[Les gitanes de Sant Vicenç de Castellet](#)

[Danses Vives. Inventari de danses vives de Catalunya](#)

[Ball de Gitanes de Lliçà de Vall](#)

